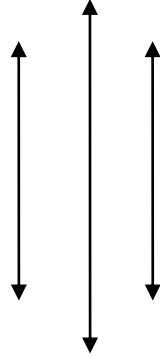
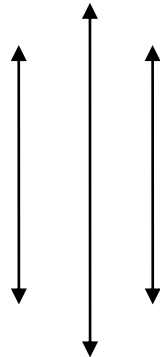

दशौं नगरसभामा
नगर प्रमुख श्री शम्भुलाल श्रेष्ठले प्रस्तुत गर्नु भएको

आ.व. २०७९/०८० को नीति तथा कार्यक्रम

बर्दघाट नगरपालिका
नवलपरासी (बर्दघाट-सुस्ता पश्चिम)
लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल
२०७९

“बर्दघाट नगरपालिकाको चाहना ! शान्त, समृद्ध र सुन्दर समाजको स्थापना”

बर्दघाट नगरपालिकाको दशौं नगर सभामा प्रस्तुत
आर्थिक वर्ष: २०७९/०८० को वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम

मिति: २०७९/०३/१०

प्रमुख अतिथी ज्यू,
विशिष्ट अतिथी ज्यू,
उपप्रमुख ज्यू
प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत ज्यू,
नगरसभाका सदस्य ज्यूहरु, अन्य अतिथी ज्यूहरु
सञ्चारकर्मी एवं नगरसभामा उपस्थित सम्पूर्ण कर्मचारी एवं अन्य आमन्त्रित
महानुभावहरु

नेपालको संविधान जारी भएपछि दोश्रो पटक भएको स्थानीय तह निर्वाचन २०७९ मार्फत १ महिना अघि जनताबाट अनुमोदन भए पश्चात कार्यकालको प्रथम वर्षको बजेट तर्जुमा गर्ने सन्दर्भमा बर्दघाट नगरपालिकाको गरिमामय दशौं नगरसभा समक्ष आर्थिक वर्ष २०७९/०८० को वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम प्रस्तुत गर्ने अनुमती चाहान्छु ।

स्थानीय तह निर्वाचन सफलता पूर्वक सम्पन्न गर्न सहयोग गर्ने निर्वाचन आयोग, राष्ट्रसेवक कर्मचारी, शुरुक्षा निकाय, यस प्रक्रियामा संलग्न राजनीतिक दल, संघ संस्था र आम नगरवासी सबैमा हार्दिक धन्यवाद व्यक्त गर्न चाहान्छु । यस अवसरमा आर्थिक वर्ष २०७९/०८० को लागि प्रस्ताव गरिएको विनियोजन विधेयक, २०७९ तथा आर्थिक विधेयक, २०७९ र सो सँग सम्बन्धित वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम प्रस्तुती र महत्वपूर्ण कानून तर्जुमाको लागि वसेको यस गरिमामय सभाप्रति सर्वप्रथम हार्दिक अभिवादन व्यक्त गर्न चाहान्छु ।

नेपालको लोकतन्त्र प्राप्ती र संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र स्थापना गर्ने सन्दर्भमा भएका सबै कालखण्डका राजनैतिक जनआन्दोलन र १० वर्षे जनयूद्धमा जीवन उत्सर्ग गर्नुहुने सम्पूर्ण शहीद प्रति भावपूर्ण श्रद्धासुमन अर्पण गर्दछु । घाइते योद्धा तथा बेपत्ता प्रति उच्च सम्मान र परिवारजन प्रति गहिरो सहानुभूति प्रकट गर्दछु ।

विगत २ आर्थिक वर्ष देखी विश्वव्यापी रुपमा फैलिएको कोभिड-१९ महामारिले जनस्वास्थ्यका क्षेत्रमा गम्भीर चुनौति सिर्जना गरेको मात्र होइन देशको

अर्थतन्त्रलाई समेत शिथिल तुल्याएको छ । हाल यस नगरपालिकाका सबै नागरिकहरुलाई कोभिड विरुद्धको खोप सुनिश्चित भैसकेको र यसको प्रभाव समेत विस्तारै कम हुँदै गएको अवस्था रहेको छ । तथापी वर्तमान जननिर्वाचित स्थानीय सरकारको सामू कोभिड-१९ को महामारी पूर्ण रुपमा नियन्त्रण गर्दै जनस्वास्थ्यको रक्षा गर्ने, अर्थतन्त्रको पुनरुत्थान गर्दै सम्पूर्ण नगरबासीको आर्थिक सामाजिक विकासको आकांक्षा पुरा गर्ने जिम्मेवारी रहेको छ ।

लुम्बिनी प्रदेशको पूर्वी प्रवेशद्वारको रुपमा रहेको दाउन्ने पहाडको काखमा अवस्थित, पवित्र तिर्थ स्थल त्रिवेणी दिव्य धामको प्रवेश विन्दुको रुपमा रहेको, पहाडी क्षेत्र, चुरे क्षेत्र र तराईको समथर भूभाग सम्म फैलिएको यस नगरपालिकाको आर्थिक समृद्धि र सामाजिक रुपान्तरण गर्ने नगरबासीको चाहनालाई गहिरो सँग आत्मसात गर्दै शान्त, समृद्ध, र सुन्दर समाजको स्थापना गर्ने यस नगरको लक्ष्यलाई समेत सहयोग पुग्ने गरी प्रस्तुत नीति तथा कार्यक्रम र बजेट तर्जुमा गर्ने प्रयास गरिएको छ ।

प्रस्तुत नीति,कार्यक्रम तथा बजेट तर्जुमा गर्दा नेपालको संविधान, नेपालको दिर्घकालिन विकास लक्ष्य, पन्ध्रौ योजना, नेपाल सरकारको विनियोजन ऐन, २०७९, लुम्बिनी प्रदेश सरकारको आगामी आ.व.को लागि तर्जुमा भएको वार्षिक नीति, कार्यक्रम तथा बजेट, वर्तमान सरकारको साभ्ना न्युनतम कार्यक्रम र चुनावी घोषणा पत्र, संघीय र प्रदेश सरकारका माननीय सदस्यहरुको सुभावालाई मार्गदर्शनको रुपमा लिएको छु ।

प्रस्तुत नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने क्रममा स्थानीय राजनीतिक दल लगायत सबै वर्ग, क्षेत्र, लिङ्ग, समुदाय, सरकारी तथा गैह्रसरकारी संस्था, पेशागत संघ/संगठन, नागरिक समाज, बुद्धिजीवीहरुबाट रचनात्मक र सृजनात्मक सल्लाह र सुभावाहरु प्राप्त भएका छन् । प्राप्त सुभावाहरु अत्यन्तै मननीय छन् । ती सुभावालाई समेट्ने प्रयत्न गरिएको छ ।

अब म आगामी वर्षको नीति, कार्यक्रम तथा बजेटले राखेका उद्देश्य तथा प्राथमिकताहरु प्रस्तुत गर्दछु

बजेटका उद्देश्य:

क) स्वास्थ्य संस्थाहरुको सबलीकरण, गुणस्तरिय शिक्षा, खानेपानी र सरसफाईमा सबैको पहुँच मार्फत सामाजिक सशक्तिकरण र मानवीय विकास गर्ने

(ख) उपलब्ध प्राकृतिक स्रोत साधन, श्रम शक्ति, पूँजी र प्रविधिको परिचालनमा निजी, गैर सरकारी तथा सहकारी लगायतका अन्य क्षेत्र संग समन्वय गरी कृषि, सहकारी, पशु विकास, घरेलु तथा लघु उद्यम र पूर्वाधार विकासका क्रियाकलाप मार्फत स्थानीय स्तरमा रोजगारी सिर्जना र गरिबी निवारण गर्ने,

(ग) विपद् व्यवस्थापन गर्दै वातावरण मैत्री विकास अवधारणा अवलम्बन गर्ने,

(घ) नगरपालिकाका सेवा प्रवाह र विकास निर्माणका कार्यमा सुशासन र पारदर्शिताको प्रत्याभूति गराउने

प्राथमिकताहरु-

(क) गुणस्तरिय शिक्षा र स्वास्थ्य संस्थाहरुको क्षमता विकास

(ख) कृषि, पशु र लघु उद्यममा आधारित रोजगारी वृद्धि गरी अन्नवाली, दुध, मासु, फलफुल र तरकारीमा आत्मनिर्भर हुने,

(ग) सरकारी, निजी र सहकारी क्षेत्रको सहकार्यमा उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि, रोजगारी सिर्जना र गरिबी निवारण,

(घ) वातावरण संरक्षण, विपद् व्यवस्थापन तथा जलवायु परिवर्तनका जोखिम न्यूनीकरण,

(ङ) प्रभावकारी सार्वजनिक सेवा र सुशासन प्रवर्द्धन,

उल्लिखित उद्देश्यहरु हासिल गर्न नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार तथा सम्बद्ध निकायहरु संग समन्वय र साभेदारी गरिने छ । उपलब्ध पूँजी, सीप र क्षमताको उपयोग गर्न सहकारी, निजी क्षेत्र र विकासका साभेदार संस्था संग सहकार्य गर्ने नीति लिइने छ ।

नगर सभाका सदस्य ज्यूहरु

अव म यस नगरपालिकाको आ.व.२०७९।०८० का लागि तयार पारिएको आय व्ययको अनुमान तथा विनियोजन विधेयक, २०७९ अनुसारको क्षेत्रगत नीति तथा कार्यक्रम यस सम्मानित सभा समक्ष प्रस्तुत गर्ने अनुमति चाहन्छु ।

१. पूर्वाधार विकास क्षेत्र तर्फ:

१.१ सडक:

1. वडा कार्यालय, स्थानीय स्वास्थ्य संस्था, विद्यालय, कृषि सेवा केन्द्र, साप्ताहिक हाटबजार संग जोडिएका सडकलाई कालोपत्रे गर्न प्राथमिकता दिइनेछ ।
2. सम्बन्धित वडा कार्यालयको सिफारिस र प्राविधिक प्रतिवेदनको आधारमा सडक यातायात गुरुयोजना (MTMP) लाई आवश्यकता अनुसार परिमार्जन गरिनेछ ।
3. पूर्वाधार विकासका योजनामा २ लाख भन्दा कम बजेटका योजना छनौट नगर्ने नीति लिइनेछ ।
4. सडक निर्माण गर्दा भू-उपयोग नीति माफत जमिनको वर्गिकरण गरी आवास क्षेत्रको रुपमा पहिचान भएका क्षेत्रका सडक तथा नक्सा अनुसारको सडक र ६ मी. भन्दा वढी चौडाईको सडकमा मात्र बजेट विनियोजन गर्ने नीति लिइनेछ ।
5. नापी नक्सामा भएका कूलो, राजकूलो, खोल्सा, खोला, पोखरी बन क्षेत्र इत्यादी सार्वजनिक स्थल जनाइएका स्थानबाट बाटो निर्माण गर्न बजेटको व्यवस्था नगर्ने तथा संरक्षणका लागी विशेष योजना निर्माण गरी लागु गरिनेछ ।
6. मर्मत सम्भार कोष बाट आयोजना कार्यान्वयन गर्दा मर्मत सम्भार गर्नुपर्ने सरकारी संरचना र वडा भरीका स्थानका योजनालाई एउटै लागत अनुमान तयार गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।
7. ठेक्का प्रक्रियाबाट सन्चालन गरिने सबै पूर्वाधार विकासका योजना तथा आय ठेक्काहरु अनिवार्य विद्युतिय ठेक्का प्रणाली E-Bidding माफत मात्र कार्यान्वयन गर्ने नीतिलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
8. सडकहरुको नियमित मर्मत सम्भारको लागी आवश्यक व्यवस्था मिलाइनेछ । नगरका महत्वका सडकहरुको डिपिआर गरिनेछ ।

१.२. भवन तथा शहरी विकास:

1. भवन निर्माण सम्बन्धी योजना छनौट गर्दा निर्माण हुन वाँकी वडा कार्यालय भवन, स्वास्थ्य संस्था, कृषि सेवा केन्द्र, तरकारी संकलन केन्द्र, मन्दिर, मशिजत, चर्च, गुम्बा र सबै प्रकारका अधुरा सार्वजनिक तथा सामुदायिक भवनहरुलाई प्राथमिकता दिइनेछ ।

2. एउटै वडामा २/३ वटा भन्दा बढी सामुदायिक भवनमा लगानी नगर्ने नीति लिइनेछ ।
3. वस्ति विकास तथा भवन निर्माण सम्बन्धी आधारभूत मापदण्ड, २०७२, भू-उपयोग नीति एवं सडक सीमा मापदण्डलाई कडाईका साथ लागू गरिनेछ साथै स्थानीय स्तरको बाटो, सार्वजनिक कूलो, खोल्ला, पोखरी, आदी सार्वजनिक स्थलको समेत सिमा अधिकार क्षेत्र तथा सेड व्याक तोकी स्थानीय स्तरको भवन निर्माण मापदण्ड तर्जुमा गरिनेछ ।
4. निश्चित मोडेलका भवनहरुको नमुना नक्सा नगरपालिकाबाटै निर्धारण गरी सोही बमोजिम नक्सा पास प्रक्रियालाई सरलीकरण तथा न्युन दस्तुरमा नक्सा पास प्रक्रिया सम्पन्न गराउने नीति लिइनेछ । सम्पूर्ण प्रक्रिया पूरा भएको ७ दिन भित्र भवन निर्माण अनुमति तथा निर्माण सम्पन्न प्रमाणपत्र दिने व्यवस्था मिलाइनेछ साथै नक्सा पास प्रक्रियालाई सरल र सहज बनाउनको लागि विद्युतिय माध्यम (EBPS) बाट नक्सा पासको प्रक्रिया अगाडी बढाउने नीति लिइनेछ ।
5. सुरक्षित नागरिक आवास कार्यक्रम अन्तरगत संघ सरकारको समन्वयमा घरका खर, फुस र खपडाका छानालाई जस्तापाताले विस्थापन गरिनेछ ।
6. नगरपालिकाको विभिन्न वडामा माटो परिक्षणको कार्यलाई अगाडी बढाई सोको प्रतिवेदन बमोजिमको Soil Bearing Capacity लाई आधार मानी ख वर्गको भवनको Structural Analysis गर्दा सो प्रतिवेदनलाई आधार लिइनेछ ।
7. लुम्बिनी प्रदेश सरकारको समन्वयमा लुम्बिनी प्रदेशको पूर्वी सिमानामा प्रवेशद्वार निर्माणका लागि पहल गरिनेछ ।

१.३. विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा:

1. टोल विकास संस्थालाई परिचालन गरी सडक वक्तिको दिगो व्यवस्थापन गरिनेछ, जडान भएका सडक वक्तिको नियमित मर्मत सम्हार गरिनेछ ।
2. घरायसी तथा औद्योगिक प्रयोजनको लागि जलविद्युत र स्वच्छ उर्जाका अन्य श्रोतहरु सौर्य उर्जा तथा अन्य वैकल्पिक उर्जा उपयोगमा प्रोत्साहन गरिनेछ ।
३. विद्युत सेवा नपुगेका नगरका सबै स्थानमा नेपाल विद्युत प्रधिकरण संगको समन्वयमा विद्युतको पंहुच विस्तार गरिनेछ तत्काल राष्ट्रिय प्रशारण लाइन पुर्याउन कठिन हुने देखिएका पोखरीछाप, चावाचा, विहारी, तिल्केनी, पटुके लगायतका ग्रामिण क्षेत्रका सबै घरमा वैकल्पिक सोलार प्रविधि मार्फत विजुली वक्ति वाल्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

४. विद्यमान लो भोल्टेजको समस्या सामाधान गर्न नेपाल विद्युत प्राधिकरणको समन्वयमा विभिन्न स्थानमा आवश्यक क्षमताका ट्रान्सफरमर तथा पोल तार थप गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
५. घना वस्ती भएका स्थान र नयाँ विद्युत लाइन विस्तार गर्नुपर्ने स्थानहरूमा Cover Conduit लगाइनेछ ।
६. सडक किनारमा विद्युत पोल जडान गर्दा सडकको न्युनतम मापदण्डको पालना गरी जडान गरिनेछ ।
४. सूचना तथा संचार:
  1. सूचनाको हक सम्बन्धी कानूनको कार्यान्वयन, सुशासनको प्रवर्द्धन र सेवा प्रभावकारीता अभिवृद्धि गर्न सञ्चार माध्यम, पत्रकार एवं सञ्चारकर्मीका लागि क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । सार्वजनिक सेवा र विकासका विविध आयामका वारेमा निरन्तर जानकारी एवं सचेतना प्रवर्द्धन गर्न विद्युतिय र छापा सञ्चार माध्यम संग सहकार्य गरिनेछ ।
  2. नगर सूचना तथा अभिलेख केन्द्रलाई व्यवस्थित गराइनेछ । सफ्टवेयरमा आधारित नगरपालिकाको पाश्वचित्र (सिटि प्रोफाइल) तर्जुमा गरिनेछ ।
  3. नगरको सूचना तथा तथ्यांकलाई नियमित रूपमा अद्यावधिक गर्दै लगिनेछ ।
  4. स्थानीय रेडियो टेलिभिजनलाई सहयोग पुर्याउने नीति लिइएको छ ।
  5. सम्पत्ति कर प्रणालीलाई अनलाइन प्रणालीबाट सेवा विस्तार गरिनेछ ।

२. सामाजिक विकास:

२.१. शिक्षा

1. बर्दघाट नगरपालिकाको शिक्षा ऐनलाई आवश्यकता अनुसार संसोधन गरिनेछ ।
2. विद्यालय जाने उमेर समूहका सबै बालबालिकाहरूलाई विद्यालय भर्ना गरी सबैको पहुँच सुनिश्चित गरिने छ ।
3. सामुदायिक विद्यालयको शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धि गर्न विभिन्न कार्यक्रम सञ्चालनमा जोड दिइने छ । घोक्न्ते शिक्षा प्रणालीबाट सोच्ने, सोध्ने, गर्ने र सिक्ने शिक्षा प्रणालीको विकास गरिनेछ
4. सामुदायिक विद्यालयका बाल बिकास देखि कक्षा ५ सम्म विद्यार्थीहरूलाई प्रदान गर्दै आएको दिवा खाजा कार्यक्रमलाई विस्तार गरी कक्षा ६ का विद्यार्थीलाई समेत समावेश गरिएको छ । कक्षा १-१२ का सबै छात्रा तथा दलित छात्रछात्राहरु र अभिभावक विहिन बालबालिकालाई निःशुल्क

पाठ्यपुस्तक, तथा कक्षा १ देखी ८ सम्मका छात्राहरु र दलित विद्यार्थीहरुलाई छात्रवृत्ति एवं किशोर अवस्थाका छात्राहरुको लागि सेनेटरी प्याड वितरण जस्ता कार्यक्रमहरु यथावत रहेका छन् ।

5. बाल मैत्री वातावरण सृजना गर्ने र विद्यार्थी उत्तीर्ण दरमा वृद्धि तथा कक्षा दोहोच्याउने र स्कूल छाड्ने दरलाई कम गर्नको लागि आवश्यक योजना तयार गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।
6. "सफा र स्वच्छ वातावरण, स्वस्थ खाना, सुन्दर विद्यालय, स्वस्थ शरीर, स्वस्थ दिमाग उच्चतम सिकाइ उपलब्धी" लाइ आत्मसात गर्दै सबै सामुदायिक विद्यालयहरुमा स्वच्छ पिउने पानीको व्यवस्था मिलाइनेछ, संस्थागत विद्यालयमा पनि अनुगमन गरी स्वच्छ पिउने पानीको प्रबन्ध गर्न लगाइनेछ ।
7. सामुदायिक विद्यालयमा सुरक्षित भवन, पर्याप्त फर्निचर, पुस्तकालय, शैक्षिक तथा खेलकुदका सामग्री, प्रयोगशाला, खानेपानी, छात्र-छात्राको लागी अलग अलग शौचालय, सरसफाई, इन्टरनेट, कम्प्युटर, शिक्षकको लागि अनुदान आदिको व्यवस्था मिलाइनेछ ।
8. स्थानीय पाठ्यक्रममा आधारित पाठ्यपुस्तकको कार्यान्वयन गरिनेछ ।
9. गुरुकुल, बिहार,गुम्बा, परियती शिक्षा (बौद्ध),मदरसा र प्राविधिक शिक्षामा आवश्यक सहयोग गरिनेछ ।
10. प्राविधिक शिक्षा तथा प्रविधिमा आधारित शिक्षण सिकाई क्रियाकलापलाई प्राथमिकताका साथ कार्यान्वयन गरिने छ । डिजिटल प्रविधीवाट शिक्षण गर्न सामुदायिक विद्यालयका शिक्षकलाई ल्यापटप र विद्यालयलाई प्रोजेक्टर व्यवस्था गर्न शिक्षक, विद्यालय र नगरपालिकाको साभेदारीमा सुरु गरिनेछ ।
11. शिक्षकहरुको पेशागत विकासका साथै विद्यालय व्यवस्थापन समिति, शिक्षक अभिभावक संघ, शिक्षक लगायत विद्यालयसंग सम्बन्धित सरोकारवालाहरुको व्यवस्थापकीय क्षमता अभिवृद्धि गरिनेछ ।
12. विद्यालय सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन कार्यलाई प्रभावकारी बनाइनेछ ।
- 13.सामुदायिक विद्यालयमा अध्यापनरत शिक्षकहरुको बिषयगत समितिलाइ बिषयगत सिकाइ उपलब्धी अभिवृद्धि गर्नका लागि थप जिम्मेवार बनाइने छ ।
- 14.नगरपालिका अन्तरगतका विद्यालयहरुको स्तरिकरणका लागि मूल्यांकन गरिने नीति अख्तियार गरिनेछ ।

15. विद्यार्थीको सिकाई उपलब्धी तथा कार्यसम्पादनको आधारमा उत्कृष्ट विद्यालय,विद्यालय व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारी शिक्षक तथा कर्मचारीलाई सम्मान तथा प्रोत्साहान गरिनेछ ।
  16. विद्यार्थीको चौतर्फी विकासको लागि विद्यालयमा नियमित रूपमा अतिरिक्त क्रियाकलापहरु सञ्चालन गरिनेछ । नगर स्तरमा अन्तर विद्यालय स्तरीय तहगत प्रतियोगिताहरु ,सामुदायिक र संस्थागत दुबै विद्यालयको सहभागितामा संचालन गरिनेछ ।
  17. विद्यालयको परीक्षा प्रणालीलाई व्यवस्थित गराइनेछ । कक्षा १ र ५ मा उपलब्धी मापन परीक्षा संचालन गरी शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धि योजना बनाइनेछ ।
  18. विद्यार्थीहरुलाई श्रमको सम्मान, सामाजिक भावनाको विकास गराउन **म मेरा लागि म बाट गर्न सक्ने काम आफै गर्छु** भन्ने उदघोषका साथ विद्यार्थीहरुबाट विद्यालय सरसफाई गराउने तथा विद्यालय **सौन्दर्ययीकरणका लागि फूलवारी** निर्माण गराइ उत्कृष्ट हुने विद्यालय र विद्यार्थीका समूहलाई पुरस्कृत गर्ने नीति अवलम्बन गरिनेछ ।
  19. बहूदो शैक्षिक बेरोजगारी कम गर्न नगरपालिका भित्र थप विषयको प्राविधिक विद्यालय संचालन गर्न प्रदेश र संघीय सरकारसंग सहकार्य गरिनेछ ।
  20. सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयको पठनपाठनको समयमा एकरूपता कायम गरिनेछ ।
  21. सामुदायिक विद्यालयका कर्मचारी, बाल विकास केन्द्रका स.का को तलब सुविधा वृद्धि गरिनेछ ।
  22. उच्च शिक्षाका लागि नगर प्रमुख छात्रवृत्ति कोष स्थापना गरी अतिविपन्न छात्रछात्राको लागि वार्षिक शैक्षिक शुल्क उपलब्ध गराइनेछ ।
- २.२. स्वास्थ्य तथा पोषण:**
1. स्वास्थ्य सेवालाई प्रभावकारी बनाउन चिसापानी अस्पताललाई आधुनिक अल्ट्रासाउण्ड एक्सरे मेशिनरी उपकरण लगायतका सामग्री उपलब्ध गराई अस्पताल प्रशासनलाई चुस्त दुरुस्त बनाउने तथा सबै वडा स्तरमा रहेका स्थानीय स्वास्थ्य संस्था तथा खोप केन्द्रहरुमा पूर्वाधार, औषधी, स्वास्थ्य उपकरणहरु र प्रयाप्त जनशक्तिको व्यवस्था गर्दै लगिनेछ ।
  2. स्वास्थ्य क्षेत्रको प्रभावकारी विकास तथा कार्यान्वयनको लागि नगरपालिकाको आफ्नै स्वास्थ्य नीति तथा ऐन कार्यान्वयन गरिने छ । समग्र स्वास्थ्य क्षेत्रको प्रभावकारी तथा नियमित सुपरिवेक्षण, अनुगमन तथा मूल्याडकन गरिनेछ ।

3. स्वास्थ्य संस्थाहरुमा आवश्यक फर्निचरको व्यवस्था, मर्मत सम्भार लगायतका भौतिक पूर्वाधारका कामलाई यथोचित ध्यान दिइने छ ।
4. सबै स्वास्थ्य संस्थाहरुमा खानेपानीको उचित व्यवस्था मिलाइने छ । साथै स्वास्थ्य संस्थाहरुलाई निर्वाध सञ्चालन गर्नको लागि आवश्यक सञ्चालन खर्चको व्यवस्था मिलाइने छ ।
5. स्वास्थ्य सुचना प्रणाली तथा आपूर्ति व्यवस्थापन सुचना प्रणालीलाई चुस्त र दुरुस्त बनाइनुका साथै सम्पूर्ण स्वास्थ्य संस्थाहरुबाटै अनलाइन माध्यमबाट प्रतिवेदन प्रविष्ट गर्ने व्यवस्थालाई सुनिश्चित गर्नुका साथै तथ्याङ्कको गुणस्तर सुधारका लागि नियमित तथ्याङ्क गुणस्तर लेखा जोखा (RDQA) तथा नियमित समिक्षा कार्यक्रमलाई थप व्यवस्थित बनाइनेछ । स्वास्थ्य संस्थाहरुमा आवश्यक फर्म फरम्याटहरुको उपलब्धताको सुनिश्चितता गरिने छ ।
6. स्वास्थ्य संस्थाहरुमा सुत्केरी हुने दरलाई बढाउन प्रसुती केन्द्र (Birthing Center)लाई साधन स्रोत सम्पन्न गराउनुका साथै २४ सै घण्टा सेवा प्रदानको व्यवस्था गरिने छ ।
7. सरुवा तथा नसर्ने रोगहरुको रोकथाम तथा उपचार तथा मानसिक स्वास्थ्य कार्यक्रमलाई प्रभावकारी रूपमा अगाडी बढाइनेछ । यसका साथै विशेषज्ञ सहित स्वास्थ्य शिविरहरु सञ्चालन गरिने छ ।
8. नगरपालिका भित्र बसोवास गर्ने बासिन्दा खासगरी महिला तथा बालबालिका, किशोर-किशोरी, गरिब, असक्त, अपाङ्गता भएका, सिमान्तकृत, जेष्ठ नागरिक तथा सेवा उपभोगको दृष्टिले पछि परेका जनताको पहिचान गरी गुणस्तरीय आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको उपभोग गर्दा आईपर्ने सामाजिक, साँस्कृतिक तथा आर्थिक कठिनाईहरुलाई कम गर्दै सेवाको पहुँच र उपभोगमा वृद्धि गर्न विशेष लक्षित कार्यक्रम तयार गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।
9. आगामी वर्ष आवश्यकता पहिचान गरी स्वास्थ्य संस्थामा प्रशुती केन्द्र तथा प्रयोगशाला स्थापना गरी सेवा विस्तार गरिनेछ ।
10. नगरपालिकाका अशक्त, असहाय, अति विपन्न महिला, बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिकको घरदैलोमा स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराइने छ । साथै

क्षयरोग, कुष्ठरोग पत्ता लगाउने कार्य र महिला स्वास्थ्यलाई मध्यनजर गर्दै वडा स्तरमा स्वास्थ्य शिविर सञ्चालन गरिनेछ ।

11. नगरपालिका भित्रका सबै माध्यमिक विद्यालयहरूमा विद्यालय स्वास्थ्य शिक्षा कार्यक्रम संचालन गरिने छ । विद्यालय स्वास्थ्य शिक्षा कार्यक्रम अन्तरगत किशोरीलाई आइरन चक्की खुवाउने कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
12. सुत्केरी आमा तथा नवजात शिशुको स्वास्थ्य र पोषण अवस्थामा सुधार ल्याइ मातृ तथा बाल मृत्युदर घटाउन सुत्केरी आमालाई बढीमा दुई सन्तान सम्मको लागि दिईदै आएको सुत्केरी पोषण भत्तालाई निरन्तरता दिईनेछ । सुत्केरी हुन आउने नगरक्षेत्रका प्रसूति केन्द्रमा कुरुवाको लागि समेत खाने र बस्ने व्यवस्था गरिने छ ।
13. आधारभूत स्वास्थ्य र सुरक्षित मातृत्व एवं प्रसूति सेवालाई नगरपालिका भर विस्तार गर्दै आगामी आ.व.मा नगरलाई पूर्ण संस्थागत सुत्केरी नगर घोषणा गरिनेछ साथै कोभिड-१९ को महामारी व्यवस्थापनबाट प्राप्त अनुभव समेतका आधारमा स्वास्थ्य प्रणालीमा आवश्यक सुधार गरी भविष्यमा यस्ता महामारीको सामना गर्न सक्षम र प्रभावकारी स्वास्थ्य प्रणालीको विकास गरिनेछ ।
14. शहिद स्मृति अस्पताललाई सम्बन्धित निकाय संग समन्वय गरी स्तरोन्नतीका लागि पहल गरिनेछ ।
15. महिला स्वास्थ्य स्वयंसेवीकाहरूलाई दिईदै आएको प्रोत्साहन भत्तालाई नेपाल सरकारको निर्णय बमोजिम शत प्रतिशत वृद्धि गरिएको छ साथै निजहरूको १ लाख बराबरको स्वास्थ्य विमा र ६० वर्ष उमेर पुगे पछिको सम्मानजनक विदाईमा एकमुष्ठ २ (दुई) लाख उपलब्ध गराइने व्यवस्थालाई निरन्तरता दिइएको छ । लागुऔषध दुर्व्यसनी, सूतिजन्य पदार्थ तथा मादक पदार्थको प्रयोगलाई न्युनीकरण गरिनेछ ।
16. नगरपालिकालाई पूर्ण पोषणयुक्त नगरपालिका घोषणा गर्नेगरी सुनौला हजार दिनका आमा तथा तिनका बालबालिकाको पोषण सुधारका कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइएकोछ । स्थानीय स्तरमा उत्पादन हुने महलाई बालबालिकाको पोषण सुधारमा उपयोग गरिनेछ ।
17. पूर्ण खोप घोषणालाई निरन्तरता दिइने छ

18. सरोकारवालाहरु समेत संग समन्वय गरी वडा नं २ चिसापानी स्थित राष्ट्रिय आवास कम्पनीको नाममा रहेको ८ विघाहा २ कठ्ठा १२ धुर जग्गामा चिसापानी अस्पतालको भवन निर्माणका लागि प्रक्रिया अगाडी वढाइनेछ ।
19. व्यक्तिको खानपान, आनीबानी र व्यावाहारमा सुधार गर्न शारिरीक व्यायाम, योग र ध्यान जस्ता क्रियाकलापहरुलाई दैनिक जीवन चर्याको रुपमा विकास गरी सबै नगरवासीको स्वस्थ जीवन सूनश्चित गर्न सामुदायिक स्वास्थ्य शिक्षा कार्यक्रम कार्यान्वयन गरिनेछ ।
20. यस नगरपालिका भित्रका मुटु रोगी र मृगौला रोगका लागि नियमित डायलासिस गर्ने विरामीहरुलाई उपचारको लागि जान आउनको लागि निःशुल्क यातायात सेवाको व्यवस्था मिलाइएको छ ।
21. यस नगरपालिका भित्रका मृगौलाका डाइलासिस गर्ने विरामी र गर्भवति तथा सुत्केरी नागरिकलाई आवश्यक पर्ने रक्त सञ्चार सेवा निःशुल्क गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिइएको छ ।
22. नगरभित्रका गर्भवती महिलाहरु लक्षित गरी गर्भ शिक्षा लागू गरिनेछ ।

२.३. खानेपानी र सरसफाई

1. फोहर व्यवस्थापनको लागि चालु आ.व.मै सेनेटरी ल्याण्ड फिल्ड साइट निर्माण गर्न आवश्यक पर्ने जग्गाको स्वमित्व प्राप्त गरी निर्माण कार्यको प्रारम्भ गरिनेछ ।
2. सबै घरपरिवारमा स्वच्छ खानेपानी पहुँच सूनश्चित गर्न एक घर एक खानेपानी धारा अभियान सन्चालन गरिनेछ । अति विपन्न लाई निःशुल्क धारा जडान गरिनेछ ।
3. फोहोर व्यवस्थापनका लागि समुदायमा आधारित संस्थाहरु एवं निजी क्षेत्र संग सहकार्य र साभेदारी गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिदै फोहर व्यवस्थापनलाई अभि प्रभावकारी बनाइनेछ ।
4. टोल विकास संस्थाहरुलाई परिचालन गरी फोहरको पुनःप्रयोग र रिसाइकल गर्न मिल्ने गरी वर्गिकरण गर्ने बारे जनचेतना अभिवृद्धि गरिनेछ ।
5. क्रमशः प्लाष्टिकको प्रयोग कम गर्दै स्थानीय कच्चा पदार्थ प्रयोग हुने बातावरण मैत्री दुना टपरी उद्योगको प्रवर्द्धन गरिनेछ ।

6. पूर्व पश्चिम लोकमार्गमा यात्रा गर्ने यात्रुहरुको यात्रामा सहजताका लागि लुम्बिनी प्रदेश सरकारको सहयोगमा वडा नं ४ मा अत्याधुनिक र आकर्शक पुनर्ताजगी केन्द्र (रिफ्रेस सेन्टर) को निर्माण सम्पन्न गरिनेछ ।

२.४. लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण:

२.४.१ महिला सशक्तिकरण:

1. नगरसभा, नगरकार्यपालिका अन्तरगतका विभिन्न समिति तथा स्थानीय उपभोक्ता समिति समेतमा महिलाको समानुपातिक प्रतिनिधित्व सुनिश्चित गरिनेछ । महिला माथी हुने विभेद प्रति शुन्य सहनशिलताको नीति लिइनेछ ।
2. महिलाको आर्थिक आत्मनिर्भरताको तथा क्षमता अभिवृद्धि र सशक्तिकरणका लागि सिपमूलक तालिम, आय आर्जन र महिला अधिकार सम्बन्धी कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
3. लैंगिक र यौनिक हिंसा न्यूनीकरण सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
4. घरेलु हिंसा, छुवाछुत जस्ता सामाजिक कुरिती हटाउन सचेतना मुलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । यस नगरपालिकामा रहेको महिला तथा बालबालिका कोषलाई लैंगिक हिंसा निवारण कोषको रुपमा सञ्चालन गरिनेछ ।
5. वैदेशिक रोजगारमा रहेका पुरुषका परिवारहरुलाई संगठित गरी सिपमूलक एवं उत्पादनमूलक क्षेत्रमा परिचालन गरी उनीहरुका परिवारलाई स्वदेशमै जीवनयापन गर्ने आधार निर्माण गरिनेछ ।

२.४.२ बालमैत्री शासन

1. बालमैत्री नगर घोषणा गर्ने लक्ष्यको प्राप्तीको लागि बाल मैत्री स्थानीय शासन संग सम्बन्धित सूचकहरुको प्राप्तीको लागि सघन कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ

२.४.३ दलित, आदिवासी/जनजाति, मधेशी, मुस्लिम तथा पिछडावर्ग:

1. जातीय छुवाछुत र विभेदलाई सामाजिक अपराधको रुपमा लिँदै शुन्य सहनशिलताको नीति लिइनेछ ।
2. दलित, आदिवासी/जनजाति, मधेशी, मुस्लिम र पिछडावर्गका समुदायका लागि परंपरागत सिपको संरक्षण, रोजगारी सिर्जना हुने व्यवसाय प्रवर्द्धन

हुने गरी आयमूलक एवं सीपमूलक तालिम एवं सशक्तिकरणका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ ।

3. लोपोन्मुख जातजातिलाई लक्षित कार्यक्रम मार्फत सामाजिक सुरक्षाको सुनिश्चितता प्रदान गरिनेछ ।
4. समावेशीकरणको नीतिलाई पूर्ण रुपमा लागू गरिनेछ ।

२.४.४ सामाजिक सुरक्षा एवम जेष्ठ नागरिक:

1. संघीय सरकारले बजेटमा घोषणा गरेअनुरूप ६८ वर्ष माथीका जेष्ठ नागरिकलाई सामाजिक सुरक्षा उपलब्ध गराउने कार्यलाई आगामी आ.व.देखी कार्यान्वयन गरिनेछ ।
2. वि.सं २०५२ साल देखी २०६२ साल सम्म माओवादी जनयूद्धको समयमा राज्य पक्षबाट र विद्रोही पक्षबाट सहिद भएका र वेपत्ता भएका व्यक्तिका सवैभन्दा निकटतम व्यक्तिलाई सम्मान स्वरुप मासिक रु २००० उपलब्ध गराइनेछ ।
3. जेष्ठ नागरिकका लागि चिसापानी अस्पताल तथा सहिद स्मृति सामुदायिक अस्पतालमा कम्तिमा १/१ शैया आरक्षण गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
4. सामाजिक सुरक्षा भत्ता एवं बाल संरक्षण अनुदान वितरण, अनुगमन तथा Online प्रतिवेदन प्रणालीलाई वढी सुदृढ एवं सहज बनाइनेछ ।
5. कोभिड संक्रमणको जोखिम रहेसम्म अशक्त, असहाय र आर्थिक रुपले विपन्न गर्भवति, महिला, जेष्ठ नागरिक एवं अपांगता भएका व्यक्तिहरु तथा डिप्रेसनमा गएका व्यक्तिलाई मनोसामाजिक परामर्श प्रदान गर्न तथा जेष्ठ नागरिक साहारा कार्यक्रमको लागि आवश्यक बजेट विनियोजन गरिनेछ ।
6. अति विपन्न र गरिब नागरिकहरुको मृत्यू संस्कारमा आवश्यक सहयोग गर्ने उद्देश्यले मृत्यू भएको ३५ दिन भित्र घटना दर्ता गर्ने व्यक्तिको परिवारलाई सम्बन्धित वडाको सिफारिस र मृत्यू दर्ता प्रमाणपत्रको आधारमा मृत्यू संस्कार खर्च बापत रु ५००० उपलब्ध गराउने व्यवस्थालाई निरन्तरता दिइएको छ ।

२.५.५ अपांगता भएका व्यक्तिहरु:

1. रातो कार्ड लिएका पूर्ण अशक्त अपांगको निःशुल्क स्वास्थ्य विमा गरिनेछ ।

2. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई सार्वजनिक स्थलहरूमा सहज पहुँचका लागि अपाङ्ग मैत्री भौतिक संरचना बनाइने छ र भैरहेका संरचनाहरूको क्रमशः सुधार गर्दै लगिनेछ ।
3. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई स-सम्मान वाँचन पाउने अधिकार प्रवर्द्धनको लागि अपाङ्ग मैत्री रोजगार तथा स्वरोजगार कार्यक्रम मार्फत आत्मनिर्भर बनाइनेछ ।
4. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई सहयोगी सामाग्रीहरू तथा खेल खेल्नका लागि खेल सम्बन्धी सामाग्री वितरण गर्ने व्यवस्था मिलाइने छ ।
5. नगर स्तरिय अपाङ्ग समन्वय समितिलाई सक्रिय बनाई विभिन्न कार्यक्रम सन्चालन गरिनेछ ।

३. युवा, खेलकुद एवं श्रम तथा रोजगारी:

1. राष्ट्रिय स्तरको रंगशालाको विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन (DPR) बमोजिमको पूर्वाधार संरचना निर्माणको कार्य संघ र प्रदेशको सहकार्यमा निरन्तर अगाडी वढाइनेछ ।
2. नगरस्तरीय खेलकुद विकास समितिलाई सक्रिय बनाई नगर तथा अन्तर पालिकास्तरीय खेलकुदका कार्यक्रमहरू संचालन गरिनेछ, नगरमा खेल्ने मुख्य खेलको विकासको लागि प्रशिक्षक प्रशिक्षण तालिमको व्यवस्था गरिनेछ ।
3. एक वडा एक खेलकुद मैदान निर्माण गर्ने अभियान सन्चालन गरिनेछ ।
4. अन्य स्थानीयतह तथा गैह्रसरकारी संस्थाहरूसँगको सहकार्यमा सुरक्षित आप्रवासन तथा वैदेशिक रोजगार सम्बन्धि कार्यक्रमहरू लाई निरन्तरता दिइनेछ ।
5. खेलकुदको माध्यमबाट नगरको गौरव वढाउन राष्ट्रपति रनिङ्ग शिल्ड, सूर्यनगर गोल्डकप, मेयर कप खेलकुद लगायतका विभिन्न प्रतियोगिताहरू आयोजना गरिनेछ साथै खेल क्षेत्रमा योगदान पुर्याउने खेलाडीहरूलाई सम्मान एवं प्रोत्साहन गर्ने नीति लिइने छ ।
6. प्रधानमन्त्री स्वरोजगार कार्यक्रमलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्न यस नगरपालिका अन्तरगत रोजगार सेवा केन्द्रमा सूचिकृत वेरोजगारहरूलाई सार्वजनिक निर्माण कार्यमा परिचालन गर्ने नीति लिइनेछ ।

7. युवाहरूको सीप विकास गरी स्वरोजगार सृजना गर्न,सम्मानित श्रम बजार संग जोडन नेपाल सरकारको इभेन्ट तथा स्वरोजगारका लागि सीप विकास परियोजना संग सहकार्य गरी सीपमूलक तालिम संचालन गरिने छ ।
8. यूवाहरूलाई सरसफाई र समाज सुधारको काममा परिचालन गरिनेछ साथै निजहरूको क्षमता विकास कार्यक्रमहरु सन्चालन गरिनेछ ।

४. भाषा, संस्कृति तथा पर्यटन:

1. बर्दघाट प्रज्ञा प्रतिष्ठानको गठन गरी नगरमा रहेका विविध भाषा संस्कृतिको जगेर्ना तथा विभिन्न जातजातीका कला, मौलिक सीप र संस्कृतिको संरक्षण र सम्बर्द्धन गरिनेछ ।
2. नगरपालिका भित्रका साँस्कृतिक, पुरातात्विक र धार्मिक महत्वका मन्दिर, गुम्वा, मस्जिद र चर्चको संरक्षण र सम्बर्द्धन गरिनेछ ।
3. विभिन्न जातजातीका नाच, कला, लोकभाका र साँकृतिक पर्वहरूको संरक्षण र प्रवर्द्धन गरिनेछ ।
4. संघ र प्रदेश सरकार संगको समन्वयमा बुद्धमंगल ताललाई बुद्ध सर्किट संग जोड्न सम्बन्धित निकायमा पहल गरिनेछ साथै थप सौन्दरिकरणको लागि आवश्यक पहल गरिनेछ ।
5. संघीय सरकारबाट घोषणा भएका देशभरका १०० पर्यटकीय गन्तव्य मध्ये कञ्चनगढी पर्यटकीय क्षेत्र समेत परेको सन्दर्भमा उक्त पर्यटकीय क्षेत्रको विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन (DPR) बमोजिमको पूर्वाधार संरचना तयार गर्न तथा वडा नं १६ को ऐतिहासिक बनदेवी क्षेत्रको विकासको लागि आवश्यक बजेट मागको लागि सम्बन्धित निकायमा पहल गरिनेछ ।

५. गै.स.स परिचालन:

1. नगरमा कार्यरत आमा समूह, सामुदायिक बन, यूवा क्लव लगायतका गैह्रसरकारी संस्थाहरूलाई नगरवासीले अधिकतम लाभ पाउने गरी परिचालन गरिनेछ ।
2. आमा समूह, यूवा क्लव र स्थानीय टोल विकास संस्थाहरूको क्षमता अभिवृद्धि गरी सार्वजनिक सम्पत्तिको संरक्षण, नगरको आन्तरिक श्रोत प्रवर्द्धन तथा सामाजिक सुधारको क्षेत्रमा परिचालन गरिनेछ ।

३. आर्थिक विकास :

३.१. कृषि तथा पशुपालन:

1. संघ तथा प्रदेश सरकारको सहयोगमा आत्मनिर्भरताको लागि सिंचाई सुविधा सहितको कृषि उत्पादन कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
2. कृषिको विकासको लागि आवश्यक थप प्राविधिक जनशक्तिको व्यवस्था गरिनेछ, कृषि उत्पादन देखी बजारीकरणको प्रक्रियामा उत्प्रेरक, परिचालक र श्रम सहयोगीको रुपमा सहभागि हुने गरी नगरपालिकाको रोजगार सेवा केन्द्रमा सूचिकृत वेरोजगार यूवाहरु मध्येबाट प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रम मार्फत श्रम सहकारीमा आवद् गरी कृषि स्वयंसेवकको रुपमा परिचालन गरिनेछ ।
3. कृषिको व्यावसायीकरण, कृषि यान्त्रीकरण तथा आधुनिकीकरण गरी मल, विउको सहज आपूर्ति र धान, गहुँ, मकै जस्ता मुख्य खाद्यान्न बालीका विउ खरिदमा कृषि सहकारी संगको समन्वयमा सम्बन्धित किसानलाई ५० प्रतिशत अनुदान दिइनेछ ।
4. कृषि सिंचाईका लागि साभेदारीमा स्यालो ट्यूबेल जडान एवं थोपा सिंचाई प्रविधिलाई प्राथमिकताका साथ सञ्चालन गरिनेछ ।
5. कृषक पाठसाला सञ्चालन गरी अगुवा कृषक तयार गरिनेछ ।
6. विद्यमान कृषि प्रणालीलाई पुनरावलोकन गरी कृषि पेशालाई कृषि उद्यमीमा रुपान्तरण गर्ने तथा कृषकहरुलाई कृषक समूह र कृषक सहकारीमा संगठित गरी विद्यमान खेतीयोग्य जमिनको साथै बाँझो जग्गामा समेत खेती गर्न प्रोत्साहित गरिनेछ, साथै उत्पादनमा आधारित प्रोत्साहन अनुदान प्रदान गरिनेछ ।
7. खाद्यान्न, तरकारी, नगदेवाली, पशुपालन, मौरीपालन पकेट क्षेत्रको रुपमा विस्तार गर्दै त्यसको विकासमा थप योगदान पुर्याइनेछ । उन्नत विउको प्रयोग गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ ।
8. पशुधन बिमा गरि सुरक्षण गर्न प्रोत्साहन गरिने छ ।
9. नगरका सम्पूर्ण पशुपालक कृषकहरुले पालेका पशुहरुलाई विभिन्न रोगअनुसारका खोपहरु कृषकको घरदैलोमा पुगी निःशुल्क संचालन गरिने छ ।
10. पोशिला जातका बहुवर्षिय घाँस उत्पादन गरि हरियो घाँसमा आधारीत पशुपालन पद्धती अपनाउन प्रोत्साहन गर्दै साइलेज तयार गरी पशु आहाराको आपूर्तिलाई सहज बनाउने नीति लिइनेछ ।

11. गाई र भैंसी पालक किसानलाई कृत्रिम गर्भाधान वापत दिईदैं आएको अनुदान रु ४०० लाई निरन्तरता दिइनेछ साथै उत्पादन प्रतिफलका आधारमा अनुदानको व्यवस्था मिलाइनेछ ।
12. जैविक मल, प्राङ्गारिकमल र गोबर मलको प्रभावकारी व्यवस्थापन गरिनेछ ।
13. कृषि उपज संकलन केन्द्र निर्माण र बजारीकरण प्रवर्द्धनमा जोड दिइनेछ ।

३.२. उद्योग, वाणिज्य र सहकारी:

- स्वदेशी बस्तुको उत्पादन र प्रयोग वढाउन संघीय सरकारको आफ्नै उत्पादन आफ्नै उपभोग अभियानलाई सफल पार्न यस नगरपालिका अन्तरगत समेत सरकारी तथा सार्वजनिक निकायहरुमा स्वदेशी उत्पादन प्रयोग गर्न प्रोत्साहित गरिनेछ ।
- नगर भित्रका उद्योग वाणिज्य संघ, व्यापार संघ, बजार विकास समिति समेतको समन्वय र सहकार्यमा रोजगारी अभिवृद्धिका कार्यक्रमहरु अगाडी वढाइनेछ ।
- रोजगारी सिर्जना गर्ने कार्यक्रम अन्तरगत नगरपालिकाको रोजगार केन्द्रलाई श्रम सूचना बैँकको रुपमा विकसित गर्ने, सीपमुलक तथा व्यावसायिक तालिम सञ्चालन गर्ने, नगरपालिकामा सिर्जना हुन सक्ने रोजगारीको सूचि तयार गर्ने, नगरपालिकामा रहेका मौजुदा जनशक्ति (विदेशबाट फर्किएका, फर्किन सक्ने तथा स्थानीय तहमा रहेका) र उनीहरुमा निहित ज्ञान, सीप तथा क्षमताको विवरण तयार गरी सार्वजनिक गर्ने, नगरपालिकाबाट सञ्चालन गरिने विकास निर्माण कार्यहरुलाई श्रममुलक प्रविधिमा आधारित बनाई श्रमिकहरुलाई रोजगारीको सुनिश्चितता प्रदान गर्ने कार्यक्रम सँग समन्वय गरी त्यस्ता आयोजनाहरुमा स्थानीय श्रमिकहरुको उपलब्धता गराउने नीति लिइने छ ।
- उद्योग तथा व्यापार मेलाहरुको प्रवर्द्धन गर्ने कार्यमा सहयोग पुर्याइनेछ ।
- गरिबी निवारणका लागि लघु उद्यम विकास कार्यक्रम विस्तार गरिनेछ ।
- चालु आ.व.मै उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालयबाट तराई क्षेत्रका तोकिएका औद्योगिक ग्रामको नमुना पूर्वाधार संरचना निर्माण कार्यक्रमको लागि यस नगरपालिका छनौट भएकोले उक्त क्षेत्रको विस्तृत परियाजना प्रतिवेदन (DPR) तथा गूरुयोजना वमोजिम पूर्वाधार संरचना निर्माण कार्य अगाडी वढाइनेछ ।

- विशेष सीप तथा योग्यता भएका विपन्न यूवाहरूलाई स्वरोजगार बनाउन बैंक, वित्तीय संस्था तथा सहकारीहरू मार्फत नगरपालिकाको समन्वयमा एवं सुरक्षणमा २ लाख सम्म विना धितो कर्जा उपलब्ध गराउने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
- आर्थिक विकास र गरिवी निवारणका लागि सहकारी क्षेत्रलाई उद्यमशिलता, उत्पादन र रोजगारी संग आवद्ध गरिनेछ ।
- नगर क्षेत्र भित्र सञ्चालित सहकारीहरूको समन्वयमा सामाजिक चेतना अभिवृद्धि तथा सिप विकासका कार्यक्रमहरू प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गरिनेछ साथै सहकारीको प्रभावकारी अनुगमन तथा नियमन गरिनेछ ।

३.३ उपभोक्ता हित संरक्षण:

1. निजी क्षेत्रको सहकार्यमा उपभोग्य सामाग्रीहरूको सहज आपूर्तिको लागी आवश्यक प्रवन्ध मिलाईनेछ ।
2. बजार अनुगमन कार्यलाई प्रभावकारी बनाईनेछ ।
3. उपभोक्ताको हित संरक्षणका लागि संगठित रूपमा अनुगमन गर्ने प्रणाली विकास गरिनेछ ।

३.४ भू-उपभोग एवं भूमिसुधार :

1. यस नगरपालिकाको भू-उपयोग नीति निर्माण तथा योजना तर्जुमा गरिनेछ ।
2. नगरपालिका भित्रका नापी नक्सा हुन बाँकी रहेको भूमीहरूको नापी नक्साको लागी सम्बन्धित निकायसंग समन्वय गरी आवश्यक पहल गरिनेछ ।
3. सरकारी एवं सार्वजनिक जग्गा अतिक्रमण हुन, गर्न दिईने छैन । भैरहेको अतिक्रमणलाई हटाई सो को संरक्षण गरी त्यस्ता जग्गाको अभिलेखिकरण गरिनेछ ।
4. नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकार र राष्ट्रिय भूमि आयोग संगको सहकार्यमा भूमीहीन सुकुम्वासी र अव्यवस्थित बसोबासीहरूको व्यवस्थापन गर्ने सन्दर्भमा आ.व.०७९।८० भित्र तथ्यांक प्रवृष्टि र नापी नक्साको कार्य गर्न प्रयत्न गरिनेछ ।

४. बातावरण तथा विपद व्यवस्थापन :

४.१. विपद् व्यवस्थापन:

1. भूक्षय, बाढी, पहिरो, डुवान, खडेरी, आगलागी, शितलहर आदी प्रकोपबाट हुने क्षतिलाई न्युनीकरण गर्न विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा गरिनेछ, प्रभावित व्यक्तिहरुलाई लक्षित गरी राहात तथा जीवीकोपार्जन केन्द्रित सहयोग उपलब्ध गराइनेछ ।
  2. आपतकालिन अवस्थामा प्रयोग हुने दमकल, एम्बुलेन्स, घुम्ती शौचालय, व्याकोलोडर, टिपर, ट्रयाक्टर लगायतका मेशिनरी औजारहरु तथा डोरी, डुंगा, बोरा, जाली, वेल्चा त्रिपाल, Fire extinguisher, life jacket लगायतका विपद् व्यवस्थापनमा प्रयोग हुने उपकरणहरुको प्रबन्ध मिलाइनेछ ।
  3. सबै किसिमका विपद् व्यवस्थापनका लागि नगर तथा वडास्तरीय विपद् व्यवस्थापन समिति पुनर्गठन गर्ने तथा यसको लागि आवश्यकता अनुसार सामाजिक संस्थाहरु जेशिस, लायन्स, लियो, रोटरी, रेडक्रस, स्काउट लगायत नगरका सम्पूर्ण संयन्त्रलाई परिचालन गरिनेछ । प्रत्येक वडामा दक्ष जनशक्ति सहितको Rapid Response Team गठन गरिनेछ ।
  4. नदी, खोला, खोल्सा र खहरेबाट कटान डुवान भई क्षतिग्रस्त हुन पुगेका जमिन तथा जोखिममा परेका क्षेत्रहरुको संरक्षण गरिनेछ साथै बस्ती भित्र पानी पस्ने समस्याको सामाधान गर्न ढल तथा नाला व्यवस्थापन, खोला सफाई गरी वर्षायाममा पानीको निकासको समूचित प्रबन्ध गर्न नाला निकास गूरुयोजना (Master Drainage Plan) तर्जुमा गरी लागु गरिनेछ ।
  5. विकास निर्माण तथा पूर्वाधार आयोजनाहरू कार्यान्वयन गर्दा नम्बरी कूलो, खोला, खोल्सा इत्यादी पानी निकास हुने परम्परागत स्थानको संरक्षण तर्फ विशेष ध्यान दिइनेछ साथै आवश्यक स्थानमा ह्यूम पाइप, कल्भर्ट, पुल, पुलेसाको संरचना निर्माण गरी पानीको प्राकृतिक बहावलाई नरोक्ने गरी संरचना निर्माण गरी उचीत पानी निकासको प्रबन्ध गरिनेछ ।
  6. विपद्का कारणबाट पूर्वाधार विकासका योजनाहरूमा ठूलो क्षति हुनबाट रोक्न विगतमा निर्माण सम्पन्न भै क्षतिग्रस्त भएका पुल, कल्भर्ट, ग्याविन, Cross Drainage Structure जस्ता संरचनाको आपतकालिन मर्मत सम्हारका लागि बजेटको व्यवस्था गरी यथाशिघ्र मर्मत कार्य सम्पन्न गरिनेछ ।
  7. विपद्को घटनाबाट हुने धनजनको क्षति रोक्न र आवश्यक सूचना तत्काल संप्रेषण गर्न नगरपालिका भित्र आपतकालिन कार्यसन्चालन केन्द्र स्थापना गरी टोल फ्रि नम्बरको व्यवस्था गरिनेछ ।
- ४.२. वन, वातावरण तथा जलवायु परिवर्तन**
1. वन क्षेत्रलाई वातावरण संरक्षण, दिगो विकास, रोजगारी सिर्जना र आर्थिक वृद्धिको महत्वपूर्ण आधारको रूपमा विकास गरिनेछ । सामुदायिक वन संग

समन्वय गरी सामुहिक घाँस खेती, वेसार जडिवुटी लेमन ग्रास, अम्रिसो उत्पादन र काठको सहज आपूर्ति तथा वनजन्य दुना टपरी, ब्रिकेट, जैविक मल उत्पादन जस्ता उद्यम विकासका क्षेत्रको विस्तार गरिनेछ ।

2. वृक्षारोपण, तटबन्ध तथा अन्य तरिकाबाट भूक्षय नियन्त्रण गरी कृषि योग्य जमिन र बसोवास क्षेत्रको संरक्षण गरिनेछ । वन क्षेत्रबाट वग्ने खोलाहरुमा थुप्रिएका ढुंगा, गिट्टी, बालुवा जस्ता नदिजन्य पदार्थहरु सोही स्थानमा तटबन्ध बनाउन प्रयोग गरिनुको साथै बाँकी नदिजन्य पदार्थ सार्वजनिक पूर्वाधार निर्माणको काममा उपयोग गरिनेछ, नदिजन्य पदार्थको अनियन्त्रित दोहनलाई नियन्त्रण र नियमन गरिनेछ ।
3. नगरको वार्षिक योजना वातावरण मैत्री बनाउन ठुला आयोजना कार्यान्वयन गर्दा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (IEE) एवं वातावरणीय प्रभाव मुल्यांकन (EIA) गर्ने कार्यलाई संस्थागत गर्दै जलवायु परिवर्तन अनुकूलन कार्यक्रमहरु संचालन गरिनेछ ।
4. हैसियत विग्रेको बनमा सुकुम्बासी, भूमिहिन र अव्यवस्थित बसोवासीको लागि आवास क्षेत्र बनाउन पहल गरिनेछ ।
5. पार्क, बगैँचा, वृक्षारोपण, सिमसार प्रवर्द्धन, पर्या पर्यटन, वधेल, जरायो, खरायो, हरिण मयूर, कालिज जस्ता वन्यजन्तु संरक्षण, पिकनिक स्पोर्ट, हरियाली प्रवर्द्धन र सार्वजनिक सौन्दर्य अभिवृद्धि हुने कार्यक्रमहरु स्थानीय समुदाय र सामुदायिक बनको संलग्नतामा संचालन गरिनेछ, पुरानो सार्वजनिक पोखरीहरुको उचित व्यवस्थापन गर्दै पोखरीहरुमा सामुहिक माछापालन कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइनेछ साथै एक घर एक रुख र एक गाँउ एक पोखरी निर्माण अभियान प्रारम्भ गरिनेछ ।

५. संस्थागत विकास तथा सेवा प्रवाह र शुसासन :

1. भ्रष्टाचार प्रति शुन्य सहनशिलताको नीति अवलम्बन गरिनेछ ।
2. दमकल सञ्चालनमा खटिने कर्मचारीहरुको १० लाख सम्मको सामूहिक दुर्घटना विमा र स्थायी र स्थायी दरवन्दीमा रहेका करार कर्मचारी तथा स्थानीय तहबाट नियुक्ती भएका कर्मचारीको तलव वृद्धि गरिनेछ ।
3. कार्यपालिकाको कार्यालय, वडा कार्यालय, विषयगत शाखाबाट प्रवाह हुने सेवा प्रवाह तथा सामुदायिक विद्यालयको पठनपाठनलाई थप प्रभावकारी बनाउन ई- हाजिरी जडान तथा विभिन्न सफ्टवेयर प्रविधिको प्रयोग गरी सकेसम्म सूचना प्रविधि मैत्री बनाइनेछ

4. आर्थिक क्रियाकलापमा आएको संकुचन संगै आन्तरिक आय, अन्तर सरकारी वित्त हस्तान्तरण, राजश्व बाँडफाँड तथा रोयल्टी रकममा आउन सक्ने कमीलाई समेत ध्यान दिई बजेटको उपयुक्त आकार निर्धारण गरिएको छ ।
  5. सेवा प्रवाहको लागि आवश्यक पर्ने न्यूनतम प्रशासनिक खर्चका लागि बजेट विनियोजन गरी प्रशासनिक संरचना र कार्यलाई मितव्ययी बनाउन अनुत्पादक खर्चहरू कटौती गर्ने नीति लिइनेछ ।
  6. न्यायीक समिति पदाधिकारीहरूको क्षमता विकास गरी न्याय सम्पादनको कामलाई प्रभावकारी बनाइनेछ, स्थानीय सूचिकृत मेलमिलापकर्ताहरू समेतको संख्या थप गर्नुको साथै क्षमता विकास गरी निजहरू मार्फत समुदायमा कानुनी सचेतना उपलब्ध गराउने साथै स्थानीय स्तरमा नै विवादको निरूपण गरी गरिब जनताको लागि सस्तो र सर्वसुलभ न्यायमा पहुँच स्थापित गर्ने कार्यलाई संस्थागत गर्दै लगिनेछ ।
  7. नगरक्षेत्र भित्र मानवअधिकार र शान्ति शुरुक्षा तथा अमन चयनको वातावरण सिर्जना गर्न स्थानीय प्रशासन, नेपाल प्रहरी, नगर प्रहरी र अन्य सरोकारवालाहरूको समन्वय रहनेछ ।
  8. संघीय सरकार संगको समन्वयमा नगरपालिका भित्र बसोवास गर्ने गरिब घर परिवार पहिचान तथा परिचय पत्र वितरण गर्ने कार्य सम्पन्न गरिनेछ ।
  9. सार्वजनिक सुनुवाई, वेबसाइटको नियमित अद्यावधिक, सामाजिक परिक्षण गर्ने कार्यलाई नियमित रूपमा सञ्चालन गरिनेछ ।
  10. लेखा प्रणालीलाई थप प्रविधि मैत्री बनाई छिटो, छरितो सेवा प्रवाहका लागि विद्युतीय रकम भूक्तानी (इ.एफ.टि) लागु गरिनेछ ।
  11. संगठन तथा व्यवस्थापन सर्भेक्षण गरिनेछ ।
- ६. योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन तथा अनुगमन**
1. तथ्यांक र प्रमाणका आधारमा नीति, योजना र बजेट तर्जुमा गरिनेछ । आफ्नो घर नजिक रोजगारी दिने आयमूलक पेशा प्रवर्द्धन गर्ने योजना छनौटलाई प्राथमिकता दिइनेछ ।
  2. उपभोक्ता मार्फत सञ्चालन हुने योजनाहरूमा २० प्रतिशत लागत सहभागिता यथावत राखिएकोछ । ठेक्का प्रक्रियाबाट कार्यान्वयन हुने सबै योजनाहरू विद्युतीय खरिद प्रणाली e-bidding मार्फत गरिनेछ ।
  3. अधुरा योजनालाई सम्पन्न गर्न श्रोत सुश्चित गरिनेछ, योजना कार्यान्वयन गर्दा गरिब र विपन्न नागरिकको रोजगारी सिर्जनामा सहयोग पुग्ने गरी श्रममूलक प्रविधिको प्रयोग गरिनेछ ।

4. अनुगमन कार्यलाई प्रभावकारी बनाइनेछ । पूर्वाधार तथा आर्थिक सामाजिक विकासका कार्यक्रमहरूको समेत अनुगमन गरिनेछ ।
5. योजना सञ्चालनको क्रममा पेशकी दिने कार्यलाई निरुत्साहीत गरी ३ लाख भन्दा कमका योजनामा पेशकी सून्य अभियान सञ्चालन गरिनेछ ।
6. लागत साभेदारीको कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा अधिकतम साभेदारी हुने योजनालाई प्राथमिकतामा राखी सञ्चालन गरिने र न्यूनतम ३० प्रतिशत सहभागिता अनिवार्य गरिनेछ ।

अन्तमा:

बर्दघाट नगरपालिकाको प्रस्तुत नीति तथा कार्यक्रम **शान्त, समृद्ध र सुन्दर समाजको स्थापना गर्ने** यस नगरको लक्ष्यको मार्गदर्शक दस्तावेज हो । नगरपालिकाको मात्रै एकलो प्रयासबाट अपेक्षित लक्ष्य हासिल गर्न सम्भव छैन । यसको लागि सरकारी, गैरसरकारी, सामुदायिक र सहकारी संस्थाहरूको सहयोग र समन्वय आवश्यक छ । बर्दघाट नगरपालिकाको आगामी आ.व.०७९।८० को नीति तथा कार्यक्रम तयार गर्नको लागि सहयोग पुऱ्याउनु हुने संघ तथा प्रदेश सरकारका माननीयज्यूहरू, नगर कार्यपालिकाका पदाधिकारीज्यूहरू, नगरसभा सदस्यज्यूहरू, राजनीतिक दल, नागरिक समाज, पेशागत संघ/संगठन, संचार जगतका मित्रहरू, गै.स.स.तथा निजी क्षेत्र, विकासका साभेदार, समाजसेवी, बुद्धिजिवी एवं बजेट, नीति तथा कार्यक्रम तयार गर्नमा अहोरात्र खटिने बर्दघाट नगरपालिका सम्पूर्ण कर्मचारीहरू लगायत सरोकारवाला सबैलाई धन्यवाद ज्ञापन गर्दै प्रस्तुत नीति तथा कार्यक्रमको सफल कार्यान्वयनमा यहाँहरू सबैको निरन्तर सहयोग रहने आभेक्षा गर्दै नगर विकासको अभियानमा सहभागी हुन सम्पूर्ण नगरबासीहरूलाई हार्दिक आह्वान गर्दछु ।

धन्यवाद: